

Nieuwsbrief 76 | november 2024

Torenklanken

Grote belangstelling voor de opening van 'De Schatkamer van de Beschuitstoren' op 14 september 2024. FOTO HARMA BAAK

TERUGBLIK EN VOORUITBLIK door Lucie Koelemeijer

De Genootschapsdag van het Historisch Genootschap vindt plaats op 23 november a.s. Zoals u van ons gewend bent zal op die dag het jaarboek 2024 gepresenteerd worden, waarin weer interessante artikelen te vinden zijn die te maken hebben met ons verleden. Een overzicht van de verschillende thema's die naar voren komen vindt u verderop in deze Torenklanken.

De Open Monumentendag in september werd dit keer gehouden in en rond de Beschuitstoren. Twee belangrijke exposities, over de schilder Biesboer en de couturier Rozemeijer, trokken een groot aantal mensen naar de toren. De schenkingen die ooit door velen van u zijn ingebracht werden tentoongesteld en nieuwe films werden bekeken in de Torenkamer.

Het geheel werd op het plein muzikaal ondersteund door het koor Zang en Vriendschap en de Oekraïense Maksym Ovsinko op accordeon, die ook de begeleiding op zich nam van de Oekraïense ariazangeres Inna Tishchenko. Een luid applaus viel allen ten deel. Zie blz 8, 9 en 10 van deze Torenklanken voor een verslag en fotografische impressie van deze dag.

Rest mij nog u van harte uit te nodigen voor de Genootschapsdag op 23 november. Het jaarboek kunt u dan in ontvangst nemen. Wanneer u weet dat een ander niet zelf het boek kan ophalen, zou u dan het boek voor hem of haar ook mee kunnen nemen? Het scheelt ons enorm in de nabezorging. Alvast hartelijk dank. ■

PROGRAMMA UITREIKING JAARBOEK 2024

Zaterdag 23 november 2024

Locatie: De Stoomhal, Pakhuisplein 44, Wormer

Van 10.00 tot 16.00 uur

Zaterdag 23 november is het weer zover. Het *Jaarboek 2024* wordt gepresenteerd. U bent van harte welkom op die dag om onder andere het Jaarboek op te halen in de Stoomhal. We zijn open van 10.00-16.00 uur. De koffie staat klaar. Een mooie gelegenheid om andere mensen te ontmoeten en wie weet hebt u ook nog ideeën voor een volgende uitgave van *Torenklanken* of het Jaarboek. Schroom niet.

Programma

10.00 uur	Zaal open
11.00 uur	Presentatie eerste exemplaar Jaarboek 2024
12.00 uur	Film De ledezitters van Jisp, 'De IJzeren Duim'.
14.00 uur	Film De ledezitters van Jisp, 'De IJzeren Duim'.
10.00 - 16.00 uur	Expositie van de afbeeldingen in het Jaarboek 2024

Doneren

Als u dit leest nadert alweer het einde van 2024 (ja, waar blijft de tijd?), en voordat je het weet is het al 2025. Eén van de dingen die dan in het voorjaar moet worden gedaan is de belastingaangifte. Wist u dat u donaties aan het Historisch Genootschap aftrekbaar zijn voor de belasting?

Het Historisch Genootschap Wormer is door de belastingdienst erkend als Culturele ANBI, een Algemeen Nut Beogende Instelling. Daardoor zijn uw donaties aan de vereniging voor 125% aftrekbaar van de belastingen. Dit is geregeld in de regeling Culturele ANBI. U kunt zowel een eenmalige bijdrage doen als een (jaarlijks) terugkerende gift. Mogen we op u rekenen? ■

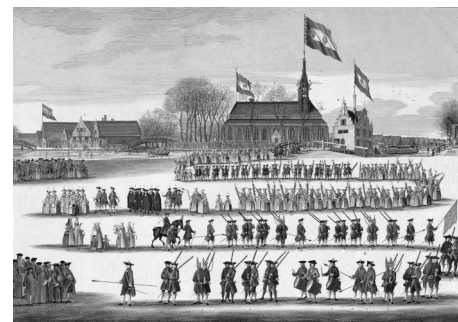
Optocht door Jisp, onderdeel van het theaterstuk *De IJzeren Duim*.

FOTO ROB VERWEIJ

VOORPROEFJE JAARBOEK 2024

Ineke van Vonno: Feestelijke optocht

Het negentiende jaarboek beginnen we met een verhaal vol plaatjes. Ineke van Vonno heeft uitgezocht wie er allemaal meeliepen in de feestelijke optocht in 1766 ter gelegenheid van de installatie van Willem V

tot stadhouder. Bijzonder is dat een paar van haar voorvaders burgemeester waren van Jisp en dat familieleden in de stoet meeliepen.

Optocht van de burgers van Jisp tijdens de feestelijkheden ter gelegenheid van de meerderjarigheid van prins Willem V en zijn installatie als erfstadhouder, 8 maart 1766. De stoet afgebeeld in vijf rijen op een plein voor de kerk en raadhuis. In de stoet schutters en personen verkleed als allegorische figuren. GRAVURE

GEMEENTEARCHIEF ZAASTAD 13_0061

Dirk Pranger: De stijfelmakerij in Wormer

Aan het einde van de zestiende eeuw blijkt Wormer het centrum van de stijfelmakerij in Holland te zijn geweest. Waarschijnlijk hebben stijfelmakers zich na de val van Antwerpen in Wormer en Jisp gevestigd.

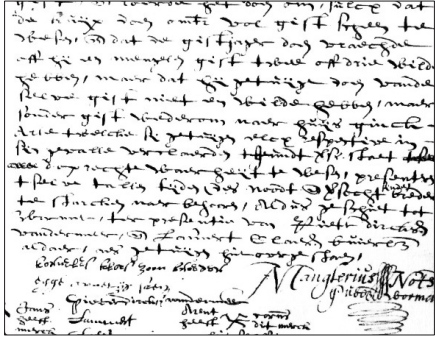
De vluchtelingen uit Vlaanderen moeten behalve over de nodige vakkennis ook beschikt hebben over enig kapitaal want voor het oprichten van een stijfelmakerij met een speciale behuizing en een vrij uitgebreide inventaris was een aanzienlijk bedrijfskapitaal noodzakelijk. Een indruk geeft ons de Schepenrol van Wormer waarin op 19 januari 1649 vermeld wordt dat Frans Baertsz. de oplevering eist 'vant stijfsselhuy's & erve met het hoeckien lants ende het stijfsselmakers gereetschap' dat hij had gekocht op een veiling voor een bedrag van duizend en drie guldens.

Het bekende merk stijfjel uit de jaren 50 van de vorige eeuw. FOTO INTERNET

Els Mak en René van Maanen: Stadse fratsen

Arent Cornelisz. Boeckes werd in de maling genomen waar hij bij stond. De Wormer beschuitbakker had gist nodig. Handelaren in gist, zogenaamde gistjagers¹, bedienden al jaren de Wormer bakkers. Maar toen Arent bij een Wormer gistjager kwam om zijn vaatje te laten vullen met gist, zag hij dat het vat van de gistverkoper half vol was. De gistverkoper lengde, waar Arent bij stond, de gistkuip tot de rand toe aan met bier, roerde het nog eens goed om en vroeg daarna doodleuk of Arent ‘een mengen² twee of drie’ wilde hebben. Arent bleefde het nu niet meer en ging zonder gist weer naar huis. Van je dorpsgenoot moest je het kennelijk niet hebben.

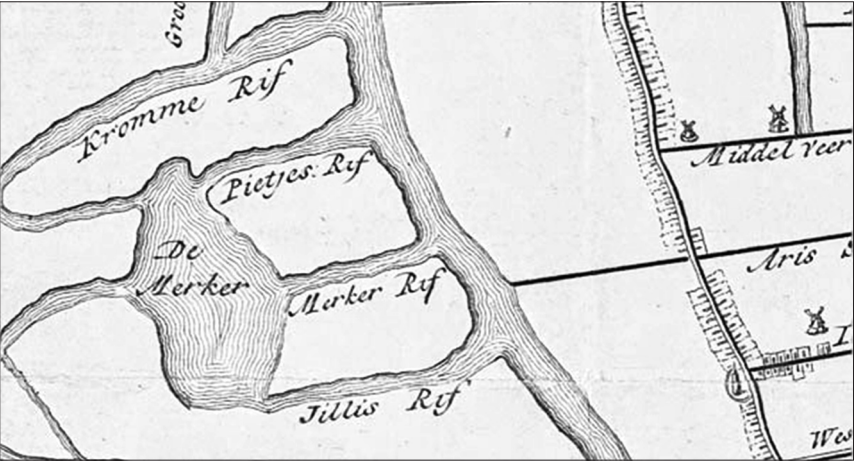

Gedeelte van een attestatie (getuigenverklaring) voor de notaris uit 1647 van de bakkers uit Wormer hoe zij door hun ‘gistjagers’, veelal ook uit Wormer, werden uitgeknepen en bedrogen. WATERLANDS ARCHIEF, 0701, NOTARISSSEN TER STANDPLAATS WORMER, 1612-1842, INV.NR. 5626

Jan Blokker: Pietjesrif

In het kader van het zogenaamde Zaanoveerproject werd in 1996 een flatgebouw van vijf verdiepingen met in totaal 100 woningen gerealiseerd. Omdat het gebouw in de vorm van een slinger werd gebouwd kreeg het de projectnaam ‘Zaanslinger’. Die woningen hadden

natuurlijk een adres nodig en daarom werd in de raadsvergadering van 3 juli 1995 het voorstel op tafel gelegd voor de straatnamen Geldersrif, Merckenrif, Pietersrif en Rijpervaart. Over die straatnamen valt heel wat te vertellen.

Fragment van de tekening uit 1794 van de Zaanstroom, getekend door Klaas Sem. https://www.zuiderzeecollectie.nl/object/collect/zuiderzee_museum-12239

Els Mak: Een desolate boel uit 1694

Eind 1691 overleden ergens in Wormer, kort na elkaar, de gezusters Geertje en Maartje Veens. Hun leeftijd is niet bekend en waaraan ze zijn overleden evenmin. Ze waren van weinig betekenis want ze komen niet in de geschiedenisboeken voor. Toch schrijven de dames Veens nu

geschiedenis want ze gunnen ons een blik in hun huishouden van 330 jaar geleden door een beschrijving van hun inboedel. Maar waarvoor werd deze boedelinventaris gemaakt en waarom?

Interieur van een oude woning met nog een opkamer. Schilderij van Reinier Pijnenburg (1884-1968). WIKIMEDIA

Dirk Pranger: De geneeskundige zorg in Wormer en Jisp 1820-1930

In 1818 werd de heelkundige en verloskundige zorg op het platteland bij wet geregeld. Opgericht werden opleidingsscholen voor plattelandsheelmeesters en vroedmeesters, onder andere in Amsterdam en in Haarlem. Een plattelandsheelmeester had een beperkte medische opleiding. Bij gebrek aan een academisch gevormde Doctor Medicinae mocht hij inwendige ziekten behandelen, kleine operaties verrichten en ook het verzorgen van de koepok-inentingen behoorde tot zijn taak. Hij deed geen bevallingen, daarvoor was de vroedvrouw of de vroedmeester. Hoewel de bevolking van Wormer en Jisp eigenlijk te klein was voor een plattelandsheelkundige praktijk vestigden zich daar in de eerste helft van de achttiende eeuw toch enkele plattelandsheelmeesters.

Het doktershuis vóór 1915. Links het afdakje voor wachtende patiënten. WATERLANDS ARCHIEF WAT002001257

Els Mak: Met de muziek mee van dirigent Jan Kee

Meer dan een halve eeuw was Jan Kee als muzikaal leider, zanger, componist en dirigent betrokken bij het culturele leven van Wormer en Jisp.³ In deze lange periode wist hij als dirigent zijn koorleden

tot grote prestaties te bewegen en vele prijzen te winnen op concoursen in den lande. Hoe kreeg hij dit voor elkaar en waar gaat het om bij het dirigeren van een koor?⁴

Jan Kee, dirigent van het kerkkoor, zittend onderste rij in het midden. COLLECTIE JAN KEE, WATERLANDS ARCHIEF

Jan Kee actief als koordirigent. COLLECTIE JAN KEE, WATERLANDS ARCHIEF

Jur Kingma: Het industrieel erfgoed van de globalisering, deel 3

Vanaf de zeventiende eeuw werden er aan de Veerdijk windmolens gebouwd met namen als De Mol, De Veerschuit, De Liefde of De Witte Duif. Vanaf de tweede helft van de zeventiende eeuw kwamen daar pakhuizen en fabrieken met namen als Japan, Burmah, Indië, Java, Saigon en Batavia. Recent werden deze panden beschreven als onderdeel van een koloniale cultuur.⁵ Deze panden hebben ons veel meer te vertellen. Deze opmerkelijke verandering in namen van

bedrijfspanen heeft te maken met de eerste ronde van de globalisering in de negentiende eeuw. Het was ook het tijdperk van de fossiele uitdaging van de Zaanse windmolenindustrie. Deze twee ontwikkelingen kwamen samen aan de Veerdijk. Dat gebied van de gemeente Wormer ontwikkelde zich in de negentiende eeuw tot een van de moderne Zaanse industriegebieden. ■

Het erfgoed van de globalisering aan de Veerdijk. FOTO JUR KINGMA, SEPTEMBER 2008

Noten

¹ Gistjagers waren verkopers van gist voor de bakkerijen die met hun scheepjes de gist bij de bierbrouwerijen in Haarlem haalden. Veelal vervoerden en verhandelden zij ook andere waren.

² Een mengsel is ongeveer 1,2 liter.

³ Zijn naam wordt vaker genoemd in 'Het hoogste lied! De zangcarrière van Jan Mak', *Jaarboek 2021*, Historisch Genootschap Wormer.

⁴ Mede vanwege een schenking van de familie Kee aan Jan Blokker voor het Waterlands Archief van

een dossier met knipsels en foto's van de carrière van hun vader als dirigent, waarop dit verhaal grotendeels is gebaseerd. (WA, collectie familie Kee).

⁵ Groten, M., 'Een koloniale cultuur langs de Zaan. Rijstpellerijen en de verbeelding van een imperiale ruimte, ca. 1870-1914' in: *Tijdschrift voor geschiedenis* (Amsterdam 2019), 375-397.

UIT DE SCHATKAMER VAN DE BESCHUITSTOREN: EEN TERUGBLIK

door Frans en Lucie Koelemeijer | Foto's Historisch Genootschap Wormer

‘Uit de schatkamer van de Beschuitstoren’ luidde het thema van de Open Monumentendag van 14 september jl. De opening van de dag door de voorzitter van het Genootschap Peter Roos begon al met een verrassing. Een oude kadasterkist van Wormer werd door Sjaak Schavemaker aan ons overhandigd. Het verhaal over de kist leest u op pagina 11 in deze Torenklanken.

Lucie Koelemeijer deed haar verhaal over de in de Mariastraat geboren Wormer couturier Peter Rozemeijer, in aanwezigheid van diverse familieleden van de op 40-jarige leeftijd overleden ontwerper. Bij het Genootschap zijn meerdere kledingstukken van hem ingebracht, die op deze dag werden tentoongesteld.

Frans Koelemeijer vertelde over de expositie van de schilder Jacob Biesboer. Een aantal jaren geleden werd door mevrouw Heijnen-Siekerman een tweetal koffers aan het Genootschap geschonken. De inhoud van de koffers leidde naar de figuur van Jacob Biesboer. Frans toonde de inhoud van een van de koffers waarmee Jacob Biesboer tot leven kon worden gebracht. Hij wees nog eens op het verhaal in Torenklanken 74 en 75. Met dat verhaal en met de expositie in de hal van de toren kon volgens hem Biesboer een plaatsje krijgen in de geschiedenis van Wormer. Beide exposities trokken veel mensen naar de Beschuitstoren.

Het middagprogramma op het plein werd ook enthousiast verwelkomd. Accordeonist Maxim Ovsinko bracht een zeer gevarieerd programma. Ariazangeres Inna van der Velde-Tischenko bracht daarna, begeleid door Maxim, haar liederen ten gehore. Het toegestroomde

publiek waardeerde deze bijdrage zeer. Ook het koor Zang en Vriendschap uit Jisp gaf een mooi concert. Kortom: het was weer een prima Monumentendag!

Voorzitter Peter Roos heet alle mensen welkom op de Open Monumentendag.

Marja Rozemeijer bekijkt het door Harna Baak samengestelde fotoboek over haar oom, couturier Peter Rozemeijer.

Gerard Rozemeijer, de broer van modeontwerper Peter Rozemeijer, opent de etalage. De creaties op de paspoppen, mooi aangekleed door Evert Wouters van de Kedingbank Zaanstreek, worden zichtbaar.

Met verbazing en bewondering wordt gekeken naar de kunst van Jacob Biesboer.

Beeld van de expositie in de hal met hier door Biesboer bewonderde voormannen van het anarchisme.

In de koffers troffen we ook een aantal kleine werkjes van Jacob Biesboer aan.

Accordeonist Maxim Ovsinko begeleidt zangeres Inna Tishchenko bij haar liederen.

Het koor Zang en Vriendschap uit Jisp bracht onder meer het Oekraïense volkslied ten gehore. ■

SCHENKINGEN van de redactie

- Van de gemeente Wormerland, via Sjaak Schavemaker, een oude kadasterkist.
- Van de kleinkinderen van J. Battem, Krommenie, het boek van Cees Mol, *Uit de geschiedenis van Wormer* en de reeks boekjes *Wormer in oude ansichten* en *Kent u ze nog de Wormers*.
- Van mevrouw Schaar-Kee, Wormer, een door haar man gemaakt miniatuur Zaans jolletje, een paar klompjes, een slee en een kruiwagentje.

Alle schenkers hartelijk dank. Geschonken foto's en dia's zullen door onze fotowerkgroep worden gescand en ingevoerd in de beeldbank van het Waterlands Archief en daarna in beheer worden overgedragen aan dit archief. De overige objecten zullen wij goed bewaren en eventueel gebruiken. ■

Toen Sjaak Schavemaker, gepensioneerd ambtenaar, in *Het koffertje van de burgemeester* las dat gemeenten er vroeger drie kisten op na hielden, een voor de begroting, een voor het kadaster en een voor de administratie van de weeskinderen, ging hem een lichtje op. Alweer geruime tijd geleden waren ze op de kadasterkamer van de gemeente aan het opruimen. Daar stond een oude kist met daarop 'Kadaster Wormer'. Ze wilden van dat oude ding af. Dat vond Schavemaker zonde. Hij heeft hem een jaar of tien onder zijn bureau gehad en later in zijn garage gezet. 'Toen ik in het boekje van Peter Tange las over de drie kisten, realiseerde ik me dat de kist historisch gezien een interessant voorwerp is. Vandaar mijn besluit om hem aan het Historisch Genootschap Wormer te geven.'

AGENDA 2024

- **Zaterdag 23 november 2024**
Presentatie Jaarboek 2024 van 10.00-16.00 uur
Locatie: Stoomhal, Pakhuisplein 44, Wormer
- **Maart 2025**
Algemene ledenvergadering
Locatie wordt nader bekend gemaakt

Gaat u verhuizen? Of heeft u een ander e-mailadres? Laat het ons weten!

Schriftelijk: Historisch Genootschap Wormer p/a De Lindeboom 22,
1531 PM Wormer. E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl

COLOFON

Torenklanken is een kwartaaluitgave van het Historisch Genootschap Wormer.
Een lidmaatschap kost € 20,00 per jaar.

Redactie

Frans Koelemeijer (eindredactie), Lucie Koelemeijer, Jos Lap,
Wietske van Soest (opmaak)
Redactieadres: Dorpsstraat 176, 1531 HR Wormer
E-mail: torenklanken@genootschapwormer.nl

Coördinatie bezorging

Agnes van der Weide

Bestuur

Peter Roos, voorzitter
Arthur van Haarlem, secretaris
Marc van der Hout, penningmeester
Marc Grandiek
Nico Koelemeijer
Albert Stol

Jaarboek

Redactie: René van Maanen, Els Mak,
Nico Koelemeijer, Dick Pranger
E-mail: jaarboek@genootschapwormer.nl

Archief

Harma Baak

Fotowerkgroep

Carla Koetsier, Rita van de Wiel,
Henk Wijngaards

Expositiecommissie

Marc Grandiek, Frans Koelemeijer, Joke van der Stok

Commissie Open Monumentendag

Frans Koelemeijer, Lucie Koelemeijer, Albert Stol,
Henk Wijngaards

Historisch Genootschap Wormer

De Lindeboom 22, 1531 PM Wormer, 075-8880279
Opgericht: 14 december 2005
KvK-nummer: 34242956
Rabobank: IBAN NL43 RABO 0114 5401 79
E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl
Website: www.genootschapwormer.nl
Facebook: Historisch Genootschap Wormer

